

ГОНЧАР КАТЕРИНА,

студентка 5 курсу факультету
менеджменту і бізнесу ВП«МФ
КНУКіМ»

Науковий керівник: Чеботаєва О.М.,
кандидат історичних наук, доцент

ТВОРЧІСТЬ КАТЕРИНИ БІЛОКУР (1900-1961) ЯК ВІЗИТНА КАРТКА УКРАЇНИ В ПРОСТОРІ СВІТОВОЇ ХУДОЖНЬОЇ КУЛЬТУРИ

Взявши курс на євроінтеграцію, на впровадження в країні загальноєвропейських цінностей, дуже важливо осмислити і те, які цінності, упродовж історичного розвитку сформовані українською нацією, мають бути за будь-яких умов збережені та запропоновані світу як втілення великого духовного потенціалу української культури. Багатючий енерготворчий потенціал криється, передовсім, в українському народному мистецтві, одним з найяскравіших представників якого в ХХ ст. була Катерина Білокур – українська художниця, майстер народно-декоративного живопису, представниця стилю «народного примітивізму» (або так званого «наївного мистецтва»). Про її творчість захоплено відгукувався всесвітньо відомий художник-експериментатор Пабло Пікассо. Та, на наше здивування, цю художницю в свій час зовсім обійшло увагою навіть таке фундаментальне видання як «Украинская советская энциклопедия» (див.: Т.І. – К., 1978. – С. 465).

Катерина Білокур народилася в селі Богданівка Пирятинського повіту Полтавської губернії (нині це Яготинський район Київщини). Коли саме – достеменно не з'ясовано. Сама художниця називала і 23, і 24 листопада, і 1900, і 1901 рр. Офіційною датою її народження зрештою визнали 25 листопада (7 грудня) 1900 р. Це найлогічніше, бо 25 листопада – день св. великомучениці Катерини.

Білокури були не бідними селянами, тримали худобу, мали будинок, критий залізом, а головне – землю. Батько, Василь Йосипович, володів двома з половиною десятинами, дід був, очевидно, ще заможнішим. Крім Катерини, в сім'ї були два сини – Григорій і Павло.

На сімейній раді вирішили: у школу Катрю не віддавати, бо читати вона й так уміє, а економія одягу й особливо взуття – величезна. А от посадити її за прядку – давно пора. Це заняття дозволили поєднувати з читанням букваря.

Коли Катерина почала малювати – сказати важко, мабуть, не в дитинстві, а вже в отрочстві. Малювала вугіллям на клаптях полотна. У 14 років Катерину застали за цим безглуздом, як усі вважали, заняттям. Були вжиті невідкладні заходи: різки й сувора заборона малювати. Дівчинці доводилося творити потайки.

1922 або 1923 р. Катерина Білокур прочитала про Миргородський технікум художньої кераміки. Уперше покинувши Богданівку, вона вирушила до Миргорода. Її багаж складався із двох малюнків: "копії з якоїсь картини" і начерку дідівської хати з натури, – виконаних уже не на полотні, а на спеціально для цього випадку придбаному папері.

Але розмова у Миргороді почалася й закінчилася одним питанням: чи є документ про закінчення семирічки? Його в Катерини не було, і на її малюнки навіть не глянули. Прийшлося дівчині повернутися додому.

Від розчарування та депресії її врятувала творчість. Малювати Катерина не кинула, навіть почала відвідувати драмгурток, організований Іваном Григоровичем і Ніною Василівною Калитами, подружжям богданівських учителів. Батьки погодилися на її участь у виставах, але за умови: драмгурток не повинен заважати роботі по господарству. Вивчення ролей доводилось поєднувати з роботою на городі.

1928 р. Катерина Білокур дізнається про набір студентів у Київський театральний технікум і вирішує ще раз спробувати сили. Чому саме театральний – не зовсім зрозуміло. Може, зіграв свою роль драмгурток, а може, хотілося будь-що вирватися з дому й одержати професійну художню освіту.

До поїздки в Київ Катерина готувалася ґрунтовно – взяла метрику й довідку про стан здоров'я. Але й там розмова почалася з питання про семирічку – й цим закінчилася.

Наступає, мабуть, найважчий період у житті Катерини Білокур. Особливо болісно переживає вона відсутність духовної підтримки. В цей же час вона вирушає у справжнє паломництво до Канева, на могилу Тараса Шевченка. Розпач часом обіймав так сильно, що глибоко віруюча жінка ладна була покінчити з життям. Але в тому ж 1934 р. вона приймає найважливіше й безповоротне рішення: "Я буду художником". Якщо навчитися цього ніде не вдається, вона вирішує вчитися самостійно.

Катерина Білокур починає опановувати ремесло художника сама. Власне ремесло, тобто технічний бік мистецтва. Малюнки вугіллям на клаптях залишилися в минулому. В минулому й картини, створені фарбами власного виготовлення на картоні й фанері. Аквареллю та олівцем вона завжди працювала мало й неохоче. Художницю найбільше приваблюють олійні фарби. Пензлі вона робить сама – вибирає з котячого хвоста волоски однакової довжини: дев'ять, дванадцять або тридцять шість міліметрів. Для кожної фарби – свій пензлик.

Часи випробовувань для Катерини Білокур минають в 1939 р., коли її творчістю зацікавилась прославлена українська співачка Оксана Петрусенко. В 1940 р. в Полтавському будинку народної творчості відкривається персональна виставка Катерини Білокур. Демонструвалося всього одинадцять картин. Успіх був величезний.

Потім в життя увірвалася Велика Вітчизняна війна... Після звільнення Полтавщини від німецько-фашистських загарбників в 1944 році в Богданівку приїжджає директор Державного музею українського народного декоративного

мистецтва Василь Нагай – запропонувати виставку й закупити картини. До речі, саме його стараннями Музей українського народного декоративного мистецтва має найкращу колекцію робіт Катерини Білокур.

Одна за одною художниця пише свої прославлені картини – "Декоративні квіти" (1945), "Привіт врожаю" (1946), "Колгоспне поле" (1948–1949), "Цар Колос" (1949), "Сніданок" ("Снідання") (1950), "Квіти і берізка ввечері" (1950), "Кавун, морква, квіти" (1951), "Квіти і виноград" (1953–1958), "У Богданівці на Загреблі" (1955), "Хата в Богданівці" (1955), "Жоржини" (1957), "Півонії" (1958), "Натюрморт із колосками і глечиком" (1958–1959), "Букет квітів" (1959)... Квіти писала завжди живі, з натури, нерідко поєднуючи в одній картині весняні й осінні – така картина і створювалася, природно, з весни до осені.

Однією з найяскравіших за своєю емоційною силою впливу та найвідоміших є картина «Цар Колос». Усе в композиції підпорядковане розкриттю тематичного вузла твору – життєдайній силі хліба, колосу. Творча думка художниці, розкута, вільна, легка, синтезувала увесь набуток знань, уявлень, сновидінь про «земний рай, достаток, прихисток». Усе тут величне, щедре, багате в цвітінні, урожайності, сприйнятті поняття «колосся» як первня хліба, людського земного щастя. Фарби на палітру лягали щедро і кольори звучали дзвінко, радісно, вшановуючи, звеличуючи скромні колосочки, основу основ людського життя. Твір розкриває і характер самої художниці – її глибоку народність, любов до рідної землі, шану до хліборобської праці.

"Офіційна" повоєнна біографія богданівської художниці бачиться цілком благополучною. 1949 р. вона була прийнята до Спілки художників України, у 1951 р. – нагороджена орденом "Знак пошани", одержала звання заслуженого діяча мистецтв України, 1956 р. – народного художника України. Її творчість вивчають, про неї пишуть. Твори Катерини Білокур регулярно експонуються на виставках – у Полтаві, Києві, Москві, інших містах.

Три картини Білокур – "Цар-Колос", "Берізка" й "Колгоспне поле" – були включені до експозиції радянського мистецтва на Міжнародній виставці в Парижі в 1954 р. Там їх побачив Пабло Пікассо. Весь світ облетіли його слова: **"Якби ми мали художницю такого рівня майстерності, то змусили б заговорити про неї цілий світ!"**

Катерина Білокур володіла рідкісним даром художника - абсолютним відчуттям кольору. Її художня манера сформувалася ще на початку 30-х і майже незмінною залишалася впродовж усіх років її творчості. Саморобні тоненькі пензлики художниці сприяли делікатному письму: мазочок на картинах рівний, а барви на її роботах неначе світяться. Твори художниці ювелірні, доведені до віртуозності. Фахівці вважають, що ніхто ще не зміг повторити її стилю.

Білокур малювала все, що її оточувало, все те, що вона любила: землю, коней, людей, але найбільше – квіти. Ось наприклад, назви деяких з її творів: «Квіти за тином» (1935р.), «Польові квіти» (1941р.), «Декоративні квіти» (1945р.), «Квіти на блакитному тлі» (1942–1943 рр), «Півонії» (1946 р.), «Квіти

та горіхи» (1948 р.), «Букет квітів» (1940-1950-х рр.), «Квіти, яблука і помідори» (1950 р.), «Городні квіти» (1952р.), «Пшениця, квіти, виноград» (1950–1952 рр.), «Квіти на синьому фоні» (1954 р), «Квіти і калина»(1958р.).

Цікаво, що достовірно змальовуючи кожен листочок, пелюсточку, художниця ніколи не зривала квіти: вважала їх живими істотами, називала діточками. Могла далеко поїхати, аби намалювати саме ті, які їй до душі. І малювала обов'язково тільки з натури – була твердо переконана: якщо квітку зірвати, вона втратить душу, і вже така на полотні теж буде мертвою. Малювання те вона нарекла «святим». Ніхто так не опоетизував квіти як Катерина Білокур. Квітка у творах Катерини Білокур становить феномен буттєвості, феномен невмирущої духовності життя. Це світ, побудований із різних просторових площин і натхнений красою природного цвітіння. В українському фольклорі рослина, або її втілення, наділяється всепереможною магичною силою. Це добра сила, яка протистоїть злу і, зрештою, перемагає її, а також уособлює зв'язок між землею і сонцем, водою і землею, сонцем і водою.

Мені надзвичайно сподобалась картина Білокур “Квітоньки та берізоньки вечором”. На полотні змальовані дві берізки в оточенні квітів. Вони огорнуті вечірньою імлою. Промінь срібного місяця крізь густу крону дерев падає на червоні півонії, рожеві троянди. Синя холодна гама картини створює ілюзію тихої, сповненої романтики української ночі. Здається, варто простягнути руку і доторкнешся до живого дивоцвіту краси рідної природи.

Картини Катерини Білокур приносять людям велику естетичну насолоду, зворушують серце, наповнюють трепетною радістю, любов'ю до навколишнього світу. У своїх картинах майстриня розповідала світові про невичерпні таланти та душевну красу українського народу. Знання її творчості допомагає краще зрозуміти значимість внеску українців в світову культурну скарбницю й дає вагомі аргументи для захисту наших культурних і національних пріоритетів.

Список використаних джерел:

1. Розсошинська, Н.Л., Федорук, О.М. Катерина Білокур. – Київ: ТОВ «Спалах», 2001.
2. Біографія Катерини Білокур [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://holosua.com>. – Заголовок з екрану
3. Творчість Катерини Білокур [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://tusovka.kr.ua/news/2013/08/17/kvitkove-rozmaittja-u-tvorchosti-katerini-bilokur> . - Заголовок з екрану
4. Творчий шлях Катерини Білокур [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://reftrend.ru/111007.html>. - Заголовок з екрану